

Προστασία προσωπικών δεδομένων και ποινική δίκη: Αξίες αντιφατικές ή παράλληλες;

(Ορισμένες σκέψεις με αφορμή την ΣυμβΑΠ 1945/2002)

ΓΙΩΡΓΟΥ ΝΟΥΣΚΑΛΗ, Δ.Ν. Δικηγόρου

Στη σημερινή εποχή που η διακίνηση προσωπικών πληροφοριών αποτελεί θεμελιώδες συστατικό της σύγχρονης οικονομίας και διοίκησης, καθίσταται αναγκαία η θέσπιση ακραίων ορίων συλλογής και επεξεργασίας τους, τόσο σε πανευρωπαϊκό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Ολοένα δε αυξανόμενη παρουσιάζεται η τάση εισαγωγής «εξαιρέσεων» από τον «κανόνα» της καταρχήν απαγόρευσης επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, αφού όλο και περισσότερες μορφές εξέτασης προσωπικών δεδομένων θεωρούνται κοινωνικά πρόσφορες και αναγκαίες ενέργειες.

Nowadays, when the handling of personal data constitutes an essential element of the contemporary economy and administration, we need to move the limits of collecting and elaborating them, in the European as well as in the international level, to the extreme end.

I. Εισαγωγή

Το τελευταίο διάστημα άρχισαν να συζητώνται θεωρητικά, με αφορμή και ανακύβαντα ζητήματα στην νομική πρακτική, τα προβλήματα προστασίας της ιδιωτικότητας υπό την μορφή των προσωπικών δεδομένων, σύμφωνα με το Ν 2472/1997, κατά τη διάρκεια της ποινικής δίκης αλλά και ενόψει της σύγκρουσης αυτού του εννόμου αγαθού με άλλα. Ένα τέτοιο πρόβλημα κλήθηκε να επιλύσει και το υπ' αριθ. 1945/2002 βούλευμα του Ανωτάτου Ακυρωτικού:¹ Ασκήθηκε ποινική δίωξη για παραβίαση του άρθρου 22 παρ. 4 του Ν 2472/1997, κατά συνηγόρων υπεράσπισης, οι οποίοι κατά τη διάρκεια ποινικής δίκης προσκόμισαν έγγραφο με καταδικαστικές αποφάσεις για το έγκλημα της ψευδορκίας εκείνου που επείχε θέση μνηστή στην ανωτέρω δίκη, με σκοπό να κλονίσουν την αξιοπιστία του. Το αρμόδιο Συμβούλιο Εφετών έκρινε ότι οι κατηγορούμενοι - δικηγόροι δεν τέλεσαν το ανωτέρω αδίκημα και η υπόθεση έφτασε στον Άρειο Πάγο. Το Ανώτατο Δικαστήριο απέρριψε την σχετική αίτηση αναίρεσως, κρίνοντας ότι η αιτιολογία του προσβαλλόμενου εφετειακού βουλεύματος είναι επαρκής και ότι το Εφετείο εφάρμοσε σωστά την διάταξη του άρθρου 22 παρ. 4 Ν 2472/1997, την οποία δεν παραβίασε ούτε και εκ πλαγίου. Η βάση της αιτιολογίας, τόσο του αναρριβληθέντος όσο και του σχολιαζόμενου βουλεύματος, συνίσταται στο ότι οι διατάξεις των άρθρων 358 και 364 ΚΠΔ είναι ειδικότερες και κατισχύουν του Ν 2472/1997. Με εφαλτήριο την παραπάνω σκέψη διατυπώθηκε από τον Άρειο Πάγο μια συλλογιστική, την οποία θα συζητήσουμε στη συνέχεια. Θα παραθέσουμε επίσης κάποιες γενικότερες σκέψεις για την προστασία των προσωπικών δεδομένων κατά το Ν 2472/1997, με σκοπό να ενισχύσουμε την κριτική μας.

II. Η αντίληψη περί κάμψεως της προστασίας της ιδιωτικότητας κατά την ποινική δίκη

Αναλύοντας μία προς μία τις πτυχές της απόφασης του Αρείου Πάγου περί επαρκούς αιτιολογίας του προσβαλλόμε-

νου εφετειακού βουλεύματος, θα μπορούσαμε να διατυπώσουμε τις ακόλουθες σκέψεις:

1. Η θεώρηση περί ειδικότητας των διατάξεων των άρθρων 358 και 364 ΚΠΔ έναντι εκείνων του Ν 2472/1997 είναι εσφαλμένη για τους εξής λόγους. Κατ' αρχήν τα ανωτέρω άρθρα του ΚΠΔ δεν ρυθμίζουν το ίδιο θέμα με αυτό του Ν 2472/1997,² ώστε να τεθεί στη συνέχεια ζήτημα ειδικότητας λόγω ύπαρξης πλειόνων στοιχείων πέραν των υποτιθέμενων κοινών. Στο άρθρο 358 ΚΠΔ διατυπώνονται ορισμένοι ειδικότεροι κανόνες σχετικά με τα δικαιώματα των διαδίκων κατά την εξέταση των μαρτύρων, όπως προκύπτει και από την διατύπωση του νόμου «περί ακριβέστερου καθορισμού της αξιοπιστίας του μάρτυρος». Το άρθρο 364 ΚΠΔ εξάλλου, δίνει το δικαίωμα στο δικαστήριο να προβεί στην ανάγνωση οποιουδήποτε εγγράφου προσκομίσθηκε νόμιμα και δεν αμφισβητήθηκε η γνησιότητά του. Θα ήταν παράλογο να λειτουργούν οι ανωτέρω διατάξεις ως γενικοί λόγοι άρσης του αδικού οποιασδήποτε προσβολής του ιδιωτικού βίου ή άλλου εννόμου αγαθού κατά τη διάρκεια της ποινικής δίκης, όπως αποδεικνύεται βέβαια, τόσο από την ύπαρξη των ειδικών διατάξεων για τα παράνομα αποδεικτικά μέσα³ στο άρθρο 177 παρ. 2 ΚΠΔ, όσο και από τη νέα ρύθμιση του άρθρου 253Α ΚΠΔ, η οποία καθιερώνει εξαιρέσεις προστασίας των προσωπικών δεδομένων κατά την ανακριτική διαδικασία αλλά πάντοτε υπό το γενικό πλαίσιο του Ν 2472/1997.⁴ Εάν η συλλογιστική του Αρείου Πάγου ήταν ορθή, δεν θα είχε νόημα ούτε και η διάταξη του άρθρου 370Α παρ. 4 ΠΚ, η οποία ρυθμίζει την περιορισμένη ενώπιον δικαστηρίου χρήση ορισμένων αποδεικτικών μέσων, που αποκτήθηκαν με προσβολή του απορρήτου των

1. Βλ. στο παρόν τεύχος, σελ. 626.

2. Βλ. *Ιγγλεζάκη*, Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, 2003, σελ. 229, *Φυτράκη*, παρατηρήσεις σε ΣυμβΕφΑθ 984/2001, ΠοινΔικ 2002, σελ. 1027.

3. Βλ. *Καρρά*, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, έκδ. 2η, 1998, σελ. 636 επ.

4. Βλ. *Μανωλεδάκη*, Ελευθερία και ασφάλεια (Ερμηνεία του Ν 2928/2001 για το οργανωμένο έγκλημα) 2003, σελ. 174, με περαιτέρω παραπομπές.

επικοινωνιών.⁵ Ήδη έχει διατυπωθεί κριτική κατά της αιτιολογίας και του αναιρεσιβληθέντος εφετειακού βουλεύματος,⁶ το οποίο επικαλέστηκε, εκτός των ανωτέρω, και τα άρθρα 177 παρ. 1, 217, 342, 251 επ. και 575 παρ. 2 ΚΠΔ, ώστε να καταλήξει στο αυτονόητο, φρονούμε και χωρίς την παράθεση των ανωτέρω διατάξεων, συμπέρασμα ότι «ο Ν 2472/1997 δεν καταργεί θεμελιώδεις διατάξεις του ΚΠΔ και δεν μετατρέπει τη χώρα σε ζούγκλα». Ως προσωπικά επιχείρημα, το βούλευμα του Εφετείου προέβαλε και το ότι ο νομοθέτης, με την θέσπιση του Ν 2472/1997 «δεν ήθελε να καταστήσει την Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα υπερσυνταγματική Αρχή, η οποία θα εποπτεύει και θα καθορίζει τον τρόπο λειτουργίας όλων των άλλων αρχών».

Ως αντίθετη επιχειρηματολογία προς τα ανωτέρω, θα μπορούσε να παρατηρηθεί καταρχήν ότι ο Ν 2472/1997 δεν ψηφίστηκε με σκοπό την κατάργηση του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας αλλά για να διατυπωθούν και εφαρμοστούν ειδικοί και συγκεκριμένοι κανόνες προστασίας του ιδιωτικού βίου, όχι μόνο κατά τη διάρκεια μιας ποινικής δίκης αλλά και σε κάθε περίπτωση ροής των πληροφοριών που αφορούν προσωπικά δεδομένα, στα πλαίσια διαφορών είτε δημοσίου είτε ιδιωτικού δικαίου. Εξάλλου, σύμφωνα με τα άρθρα 5 παρ. 2 εδ. δ' και 7 παρ. 2 περ. ε' υποπερ. ββ' του Ν 2472/1997, προβλέπεται ως εξαίρεση από την προστασία των προσωπικών δεδομένων, η δυνατότητα των δικαστικών λειτουργιών να επεξεργάζονται οποιαδήποτε προσωπικά δεδομένα που υπάρχουν σε **εκκρεμή ποινική δικογραφία**.⁷ Η ανωτέρω εκκρεμή ποινική δικογραφία δεν θεωρείται ως αρχείο σύμφωνα και με απόφαση της **Ανεξάρτητης Αρχής** του Ν 2472/1997.⁸ Η ανωτέρω Αρχή, δεν έχει, βέβαια, υπερσυνταγματικό χαρακτήρα, πλην όμως χαρακτηρίζεται από την προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία των μελών της, αντίστοιχη με εκείνη των δικαστικών λειτουργιών, σύμφωνα με το άρθρο 101Α του ισχύοντος Συντάγματος,⁹ ώστε να λειτουργεί ως **θεσμική εγγύηση**¹⁰ προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων των πολιτών.

Από τα άρθρα 358 και 364 αλλά και τις υπόλοιπες διατάξεις του ΚΠΔ που αναφέρονται στην αιτιολογία του εφετειακού βουλεύματος, δεν προκύπτει ότι το ποινικό δικαστήριο εφοδιάζεται με γενική ελευθερία πρόσβασης και χρήσης παντός δεδομένου - πληροφορίας που αφορά τον ιδιωτικό βίο των αδικών. Δεν θα μπορούσε να έχει άλλως το πράγμα ούτε λόγω της **δημοσιότητας**¹¹ αλλά ούτε και λόγω του εγγενούς **σημιαστικού χαρακτήρα** της ποινικής διαδικασίας, ο οποίος διατηρείται έως και σήμερα.¹² Η δημοσιότητα εξυπηρετεί ρητά την ανάγκη δημόσιου ελέγχου και κριτικής των αποφάσεων των δικαστηρίων¹³ και υπόρρητα φέρει τα κατάλοιπα της διαπόμπευσης του κατηγορουμένου.¹⁴ Ωστόσο, εάν η δημοσιότητα αυτή κατέλυε κάθε έννοια της ιδιωτικότητας και προσέφερε στον καθένα δικαίωμα ελεύθερης πρόσβασης στα αρχεία των ποινικών καταδικών, τότε δεν θα είχαν νόημα οι απαγορεύσεις χορήγησης αντιγράφων ποινικού μητρώου κατά το άρθρο 577 ΚΠΔ. Είναι σαφές, εξάλλου, ο διαχωρισμός της δημοσιότητας της δίκης από την περαιτέρω δημοσιοποίηση της καταδίκης ή αθώωσης κάποιου, η οποία καταρχήν απαγορεύεται¹⁵ και επιτρέπεται μόνο στις προβλεπόμενες ειδικά από το νόμο περιπτώσεις, καθώς με την καταδίκη ή απαλλαγή του κατηγορουμένου τελειώνει η δίκη και η δημοσιότητα που την χαρακτηρίζει.¹⁶ Τη διάκριση μεταξύ **δημοσιότητας** της δίκης ως **διαδικασίας** αυτής, κατάκτηση του ευρωπαϊκού νομικού πολιτισμού, αποκρυσταλλώνει τόσο η Οδηγία 95/46 όσο και ο σχετικός Νόμος 2472/1997 στο άρθρο 2 περ. β', το οποίο μιλά για στοιχεία «σχετικά με ποινικές

διώξεις ή καταδίκες». Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το περιεχόμενο των ρυθμίσεων των άρθρων 7 και 7Α του Ν 2472/1997, τα οποία αφορούν εξαιρέσεις¹⁷ από τον κανόνα απαγόρευσης επεξεργασίας των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων, που συνιστούν οι ποινικές καταδίκες, περίπτωση που απασχόλησε και το βούλευμα του Αρείου Πάγου. Για την **επεξεργασία** των ανωτέρω δεδομένων είναι αναγκαία η **άδεια της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα**, σύμφωνα με το άρθρο 7 παρ. 2 και 3 του Ν 2472/1997, ακόμη και όταν η επεξεργασία αυτή αφορά την υπεράσπιση δικαιώματος ενώπιον δικαστηρίου. Από τον κανόνα της χορήγησης της ανωτέρω άδειας **εξαιρούνται μόνο** οι περιπτώσεις που περιγράφονται στο άρθρο 7Α παρ. 1 περ. α' έως σ' του ίδιου νόμου. Μάλιστα, η τελευταία περίπτωση εξαίρεσης, η οποία εισήχθη τον 24.12.2002 με τον Ν 3090/2002, αφορά την **επεξεργασία** των ευαίσθητων δεδομένων **από δικαστικά αρχές ή υπηρεσίες**, για τους σκοπούς της λειτουργίας τους, οπότε και δεν χρειάζεται σχετική άδεια. Θα πρέπει όμως στην περίπτωση αυτή να συντρέχουν οι ουσιαστικές προϋποθέσεις

5. Για τα προβλήματα που προκύπτουν από τη νέα μορφή του άρθρου 370Α παρ. 4 ΠΚ, όπως ισχύει μετά την τροποποίησή του με το Ν 3090/2002, βλ. *Νούσκαλη*, Ορισμένες σκέψεις σχετικά με την έκταση προστασίας του απορρήτου των επικοινωνιών και του ιδιωτικού βίου, μετά την τροποποίηση των άρθρων 370Α ΠΚ και 7Α Ν 2472/1997 με το Ν 3090/2002, ΠοινΔικ 2003, σελ. 8. Για μια κριτική της ανωτέρω διάταξης υπό την προϊσχύσασα μορφή της βλ. ενδεικτικά, *Αλεξιάδη*, Ανακριτική, έκδ. 5η, 2003, σελ. 163, *Χαραλαμπίκη*, Το αξιόποιο των υποκλοπών και η δικονομική μεταχείριση του προϊόντος τους, ΝοΒ 2002, 1061 επ., και οι δύο με περαιτέρω παραπομπές. Βλ. επίσης Γνωμ. Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα 83/2002, ΠοινΧρ 2003, 80.

6. Βλ. *Φυτράκη*, ό.π.

7. Βλ. *Ιγγλεζάκη*, ό.π., σελ. 228.

8. Βλ. υπ' αριθ. 147/2001 απόφαση Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, ΠοινΔικ 2001, 37, Πράξη και Λόγος του Ποινικού Δικαίου 2002, 221.

9. Βλ. *Βενιζέλο*, Το Αναθεωρητικό Κεκτημένο, εκδ. Αντ. Ν. Σάκουλα, Αθήνα 2002, σελ. 223, *Χρυσόγονο*, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, έκδ. 2η 2002, σελ. 201.

10. Βλ. *Βενιζέλο*, ό.π., σελ. 220.

11. Για τη λειτουργία της δημοσιότητας της δίκης και τα προβλήματα προστασίας της προσωπικότητας του κατηγορουμένου που προέκυπταν εξ' αυτής, υπό το άρθρο 35 παρ. 4 του Ν 2172/1993, βλ. ενδεικτικά *Χαραλαμπίκη*, Δημοσιότητα της δίκης και παρουσία των ΜΜΕ στο Δικαστήριο (με αφορμή τη νέα ρύθμιση που προτείνει το Υπουργείο Δικαιοσύνης), ΠοινΧρ 2003, 7, με πλούσιες παραπομπές.

12. Βλ. *Αλεξιάδη*, ό.π., σελ. 173.

13. Βλ. ενδεικτικά *Ανδρουλάκη*, Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, 1994, σελ. 130 επ., *Καρρά*, ό.π., σελ. 580, *Μαυριά*, Συνταγματικό Δίκαιο, εκδ. 2η, 2002, σελ. 684 επ. Βλ. επίσης *Παρασκευόπουλο*, Οι πλειοψηφίες στο στόχαστρο, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2003, σελ. 94 επ.

14. Βλ. *Foucault*, Επιτήρηση και τιμωρία. Η γέννηση της φυλακής (μετ. *Χατζηδήμου - Ράλλη*), εκδ. Ράππα, Αθήνα 1989, σελ. 169.

15. Βλ. και Γνωμ.ΕισΠρωτΚερκύρας Α. *Ζήση*, 7/2000, ΠοινΔικ 2001, 33.

16. Βλ. σχετικά *Γέροντα*, Η προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, 2002, σελ. 128, ο οποίος επιδοκιμάζει και την όμοια θέση του Γερμανικού Συνταγματικού Δικαστηρίου.

17. Βλ. *Ιγγλεζάκη*, ό.π., σελ. 253 επ.

επεξεργασίας που περιγράφονται στο άρθρο 7 παρ. 2 του Ν 2472/1997.¹⁸

2. Με την τελευταία αυτή σκέψη εισερχόμαστε στο δεύτερο σημείο της συλλογιστικής του ανωτέρω βουλεύματος του Αρείου Πάγου. Αυτό αφορά την ύπαρξη επαρκούς αιτιολογίας του αναιρεσιβληθέντος βουλεύματος, σχετικά με την μη υπαγωγή των υπό κρίση πραγματικών περιστατικών στο άρθρο 22 παρ. 4 του Ν 2472/1997. Η κρίση αυτή του Συμβουλίου Εφετών, όπως βέβαια και του Αρείου Πάγου, είναι αντιφατική σε σχέση με την προηγούμενη. Δεν είναι δυνατόν αφενός να μην τελέστηκε καθόλου το αδίκημα του άρθρου 22 παρ. 4 του Ν 2472/1997 και αφετέρου να γίνεται επίκληση σειράς διατάξεων, σύμφωνα με τις οποίες, κατά τη συλλογιστική του προσβαλλόμενου βουλεύματος, είναι νόμιμη και επιτρεπτή τόσο η περιέλευση στην κατοχή των κατηγορουμένων όσο και η χρήση του ανωτέρω εγγράφου ενώπιον της σχετικής ποινικής δίκης. Η συζήτηση περί την **νομιμότητα** της ανωτέρω πράξης προϋποθέτει ότι το **αδίκημα** έχει τελεστεί αλλά ακολουθεί κρίση περί την **άρση του αδικίου** αυτής. Επομένως, η αιτιολογία του εφετειακού βουλεύματος θα έπρεπε να κριθεί ελλιπής. Θα μπορούσε επίσης να υποστηρίξει κανείς ότι το βούλευμα του Εφετείου ελέγχεται οπωσδήποτε για **εκ πλαγίου παράβαση** του ποινικού νόμου, παρά την αντίθετη εν προκειμένω απόφαση του Αρείου Πάγου, λόγω της ανωτέρω διαγραφόμενης αντίφασης¹⁹ μεταξύ της μείζονος και της ελάσσονος προτάσεώς του. Ο Άρειος Πάγος θα έπρεπε να κάνει δεκτή την αίτηση αναιρέσεως και να παραπέμψει την υπόθεση στο Συμβούλιο Εφετών προς επανάκριση, ώστε να εξεταστεί το ζήτημα της τυχόν άρσης του αδικίου των κατηγορουμένων πράξεων, σύμφωνα με τα άρθρα 7 παρ. 2 και 7Α του Ν 2472/1997.

III. Τα προσωπικά δεδομένα ως διακινούμενη πληροφορία στα δημόσια και ιδιωτικά δίκτυα επικοινωνίας και οργάνωσης: Η μετάβαση στην εποχή της μετα-πληροφορίας ως δομικού στοιχείου του δικτυακού καπιταλισμού

Κατά την έναρξη της δεκαετίας του 1970 κατέστη σαφής η ανάγκη για την θέσπιση ειδικών κανόνων διακίνησης των πληροφοριών,²⁰ που αφορούν τόσο την ιδιωτική/ιδιωτική όσο και την δημόσια/ιδιωτική σφαίρα του ανθρώπου ή αλλιώς τον **οίκο**, την **αγορά** και την **εκκλησία**, με την αρχαιοελληνική τους έννοια,²¹ λόγω της ολοένα αυξανόμενης επέμβασης των κρατικών φορέων στις ανωτέρω σφαίρες. Η περίοδος αυτή, έως και τα τέλη περίπου της δεκαετίας του 1980, συνιστά την φάση κατά την οποία οι ανωτέρω **πληροφορίες** προστατεύονται και διακινούνται, θεωρούμενες ως αναπόσπαστα **συνδεδεμένες με τον άνθρωπο** ως υποκείμενο του δικαίου.²² Από εκεί και πέρα, έως και σήμερα, γίνεται αντιληπτή η ανάπτυξη και εδραίωση του **δικτυακού** ή **κυβερνοκαπιταλισμού**,²³ ο οποίος στηρίζεται σε δημόσια και ιδιωτικά δίκτυα²⁴ επικοινωνίας και οργάνωσης. Η διακίνηση προσωπικών πληροφοριών θεωρείται πλέον ως *sine qua non* της σύγχρονης οικονομίας και διοίκησης. Για το λόγο αυτό θεσπίζονται τα ακραία όρια συλλογής και επεξεργασίας των ανωτέρω πληροφοριών - δεδομένων, τόσο σε πανευρωπαϊκό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Ταυτόχρονα, καθίστανται όλο και πιο δυσδιάκριτα τα

όρια μεταξύ της δημόσιας/ιδιωτικής και ιδιωτικής/ιδιωτικής σφαίρας του ανθρώπου ως κοινωνικού όντος. Εξάλλου, είναι επιτακτική πλέον η ανάγκη ρύθμισης της διακίνησης της πληροφορίας κατά την λειτουργία της δημόσιας/δημόσιας σφαίρας, όπως στις περιπτώσεις της επαφής του ατόμου με τον σκληρό πυρήνα της κρατικής εξουσίας, που συνιστούν οι ποινικές και γενικά οι παντός είδους δίκες και δικαιοδοσίες. Οι «απώλειες» της ιδιωτικότητας σ' αυτό το σύγχρονο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως παράπλευρες αφού καθιστούν τις ανωτέρω πληροφορίες ζωτικής σημασίας αντικείμενο των σύγχρονων δικτύων οργάνωσης και επικοινωνίας. Στη φάση αυτή, η **πληροφορία αυτονομείται** από το υποκείμενο και καθίσταται κεφαλαιώδους συμφέροντος για ολόκληρη την κοινωνία. Μπορούμε να κάνουμε λόγο πλέον για την διακινούμενη, ως επί το πλείστον ψηφιακά, πληροφορία ως αυτοτελώς προστατευόμενο έννομο αγαθό λόγω της **πολυσυλλεκτικότητάς** της. Το ίδιο φαινόμενο παρουσιάστηκε, εξάλλου, και με άλλα αγαθά, στα πλαίσια της προψηφιακής οικονομίας, όπως για παράδειγμα με τα διακινούμενα βασικά προϊόντα διατροφής και φάρμακα, τα οποία αναβαθμίζονται σε αυτοτελή έννομο αγαθό, έστω ανυπερκαλυμμένα.²⁵ Το τελευταίο διάστημα γίνεται, ωστόσο, αντιληπτό, ότι η διακίνηση προσωπικών δεδομένων καθίσταται αναγκαία και για την ανάπτυξη των διεθνών σχέσεων μεταξύ ΗΠΑ και ΕΕ, όπως και για την ίδια την πολιτική ενοποίηση της Ευρώπης. Στο μεταξύ, η εμφάνιση και διάδοση του Internet επαυξάνει την αναγκαιότητα αυτή. Βρισκόμαστε ίσως στην φάση της πρώιμης **μετα-πληροφορικής εποχής**, κατά την οποία η πληροφορία από αυτοτελές έννομο αγαθό και αντικείμενο των δικτύων μετατρέπεται πλέον σε δομικό στοιχείο του συστήματος, σε **δίκτυο αυτό καθ' εαυτό**.

IV. Ορισμένα συμπεράσματα

Οι ανωτέρω εξελίξεις αντανακλούν και στο νομικό εποικοδόμημα. Η Οδηγία 95/46 και ο σχετικός νόμος 2472/1997 δο-

18. Για τα προβλήματα που μπορεί να προκύψουν από την νέα αυτή νομοθετική εξαίρεση επεξεργασίας ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων, βλ. *Νούσκαλη*, ό.π. σελ. 9.
19. Βλ. ενδεικτικά *Καρρά*, ό.π., σελ. 801, με περαιτέρω παραπομπές σε θεωρία και νομολογία.
20. Βλ. *Ιγγλεζάκη*, ό.π., σελ. 23 επ.
21. Βλ. για αυτές τις διακρίσεις *Καστοριάδη*, Η άνοδος της σηματοτότητας (μετ. *Κ. Κουρεμένος*), εκδ. Ύψιλον/βιβλία, Αθήνα 2000, σελ. 271-272.
22. Βλ. ενδεικτικά *Ιγγλεζάκη*, ό.π., σελ. 47 επ, με πλούσιες περαιτέρω παραπομπές στην ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία.
23. Βλ. *Robins/Webster*, Η εποχή του τεχνολογισμού. Από την κοινωνία της πληροφορίας στην εικονική ζωή (μετ. *Κ. Μεταξά*), εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 2002, σελ. 31 επ. και 195-197, με περαιτέρω παραπομπές στη διεθνή βιβλιογραφία.
24. Βλ. *Cebrian*, Το Δίκτυο. Το INTERNET και τα νέα μέσα επικοινωνίας (μετ. *Χ. Παπαγεωργίου*), εκδ. Στάχυ, Αθήνα 2000, σελ. 17 και 112-113, *Rifkin*, Η νέα εποχή της πρόσβασης. Η νέα κουλτούρα του καπιταλισμού, όπου όλη η ζωή είναι μια επί πληρωμή εμπειρία (μετ. *Α. Αλαβάνου*), εκδ. Νέα Σύνορα-Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα 2001, σελ. 37 επ., *Shapiro/Varian*, Οδηγός στρατηγικής στη δικτυακή οικονομία (μετ. *Δ. Γεωργίου*), εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 2002, σελ. 204 επ.
25. Βλ. την πρωτοποριακή θεωρητική σύλληψη και ανάλυση του *Μανωλεδάκη*, Το έννομο αγαθό ως βασική έννοια του ποινικού δικαίου, 1998, σελ. 339 επ.

μούνται στη βάση της κατά κανόνα απαγόρευσης επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, εκτός εάν συντρέχουν ορισμένες ειδικές προϋποθέσεις, υπό τον όρο πάντοτε της προηγούμενης γνωστοποίησης της ύπαρξης σχετικού αρχείου επεξεργασίας στην προβλεπόμενη Ανεξάρτητη Αρχή. Για τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, μάλιστα, απαιτείται και προηγούμενη άδεια της ανωτέρω Αρχής. Από το 2000 και πέρα όμως, αρχίζουν να εισάγονται νομοθετικά, αλλά και μέσω των Κανόνων που εκδίδει η Ανεξάρτητη Αρχή, ολοένα και περισσότερες «εξαιρέσεις» από τον ανωτέρω «κανόνα», λόγω του ότι όλο και περισσότερες μορφές επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων θεωρούνται ως κοινωνικά πρόσφορες και αναγκαίες ενέργειες. Οι ανωτέρω σκέψεις επιδρούν βέβαια και στην ερμηνεία των σχετικών προϋποθέσεων επεξεργασίας είτε ως στοιχείων της αντικειμενικής υπόστασης είτε ως λόγων άρσης του αδικού. Όσο ο ιδιωτικός βίος, θεωρείται ως προστατευόμενο έννομο αγαθό στις ανωτέρω διατάξεις, κάθε πράξη επεξεργασίας των δεδομένων που

τον αφορούν θεωρείται ως αρχικά άδικη, ενώ για να κριθεί και ως τελικά άδικη θα πρέπει να συντρέχει μια εκ των προβλεπόμενων προϋποθέσεων επεξεργασίας που προβλέπει ο Ν 2472/1997. Εάν, όμως, θεωρηθεί ότι προστατεύεται εν προκειμένω η διακινούμενη πληροφορία, τότε η ύπαρξη δικαιώματος επεξεργασίας θα πρέπει να ενταχθεί μάλλον στα στοιχεία που περιγράφουν την προσβολή, διότι η επεξεργασία των ανωτέρω πληροφοριών θεωρείται κοινωνικά πρόσφορη και αναγκαία όταν υπάρχει το σχετικό δικαίωμα. Το ανωτέρω φαινόμενο θα ενταθεί όσο η κοινωνία εισέρχεται στην εποχή της **μετα-πληροφορίας**, όπου θα θεσπίζονται πολλαπλά δικαιώματα επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων, ώστε η επεξεργασία τους να θεωρείται ο κανόνας και το αξιόποιο η εξαίρεση. Στη φάση αυτή, θα εκφυλίζεται η έννοια του δικαιώματος επεξεργασίας που αίρει τον άδικο χαρακτήρα της πράξης επεξεργασίας, καθώς το περιεχόμενο του δικαιώματος θα περιγράφεται μέσα στην ίδια την πράξη και θα συνδέεται αναπόσπαστα με αυτή.
